

ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА ПРОСОДИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЛЕННЯ

РОЛЬ ІНТОНАЦІЇ В ЗМІСТОВІЙ СТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТЕКСТУ

Козуб Л.С.

Національний університет біоресурсів і природокористування

України, м. Київ

liubatarn@yahoo.com

The article deals with the pragmatics of an oral informational text and its correlation with intonation. Special attention is paid to the theory of intonation, according to which the pragmatic function of intonation is viewed as one of the main functions of the linguistic system. The author highlights the importance of an illocutionary act by which the definite communicative intention is meant and studies the illocutionary function of intonation, which is the marker of the illocutionary act.

Key words: *intonation structure, pragmatic meaning, pragmatic function of intonation, illocutionary act, prosodic means, syntagm.*

Огляд теоретичних та експериментальних досліджень різних лінгвістичних аспектів показав, що сучасна лінгвістика все частіше звертається до всебічного і поглибленого аналізу усного мовлення, його особливостей, виявлення його експресивності, дієвості, в реалізації яких значне місце займають просодичні засоби. При цьому характерно, що на сучасному етапі лінгвісти намагаються показати роль просодичних засобів у реалізації прагматичного аспекту. Так, наприклад, Л. В. Кісільова вважає можливим їх участь лише в якості підсилювачів прагматичного значення. Однак питання про роль просодичних засобів як підсилювачів, тобто засобів, які носять лише підрядний характер, є суперечливим. Деякі лінгвісти зазначають, що при реалізації усного висловлювання питання про те, що є важливішим інтонація чи лексико-синтаксична структура, є дискусійним, але стосовно усних інформаційних текстів можна стверджувати, що однією з головних структур є звукова — інтонаційна структура. На думку Ж. Фора, в деяких видах усних висловлювань і слова, і їх синтаксична організація часто є лише “темою”, а комунікативний зміст виражається значною мірою просодією фрази [1, с. 52].

Дослідження лінгвістичної літератури дозволяє також стверджувати, що найважливіше значення в прагматиці має поняття ілюкутивного акту, яке розглядається як синонім комунікативної інтенції. Відповідно, мовленнєва

дія є сукупністю мовленнєвих актів, домінуючим з яких є ілокутивний акт. У працях з прагматики вказується на ілокутивну функцію інтонації, оскільки інтонація є маркером ілокутивного акту. Прагматичну функцію інтонації розглядали у своїх працях Н. І. Жинкін, К. Кербрат-Орекійоні, І. Р. Гальперін, Ф. Реканаті тощо.

Слід звернути увагу і на те, що у структурі тексту факти інтонації відображають зміну ілокутивних мікроактів, послідовність яких складає ілокутивний макроакт. Судячи з цього, інтонаційна структура тексту становить систему ілокутивних функцій інтонації. Ця система складається під впливом екстратекстових, інтертекстових та внутрішньотекстових відношень, які характеризують кожний текст як системне утворення. Як вже було зазначено, це система взаємодіючих, а не ізольованих відношень, оскільки існує такий фактор, який визначає особливості всіх трьох типів відношень. Стосовно інформаційних, зокрема рекламних текстів, таким фактором є вплив. Отже, у відношенні до всіх інформаційних текстів можна говорити про впливову (прагматичну) функцію інтонації. Але для виділення прагматичної функції інтонації недостатньо простої вказівки на роль інтонації для створення ефекту впливу. Важливо показати значення інтонації в змістовій структурі тексту. Інтеграція одиниць тексту, які містять ілокутивні мікроакти, призводить до утворення змісту тексту і здійснюється за допомогою інтонації. Таким чином, у зміст поняття “прагматична функція інтонації” входить дія інтонації, спрямована на інтеграцію змісту тексту за допомогою одиниць тексту [2, с. 56].

Відзначимо при цьому, що, на думку Дж. Остіна, засновника теорії мовленнєвих актів, висловлювання, яке призначене для здійснення того чи іншого впливу на слухача має перлокутивний аспект. Тому цілком очевидно, що кожний рекламний текст розрахований на певний перлокутивний ефект. Так, вдала просодична організація телерекламного тексту забезпечує успішне протікання ілокутивного акту і створення певного перлокутивного ефекту, зумовленого інтенцією автора [3].

Крім того, вважається, що при визначенні загального змісту висловлювання беруть участь такі фактори: система вербального і паравербального матеріалу висловлювання, тобто весь матеріал — лексичний, синтаксичний, просодичний і міміко-жестикуляційний; деякі елементи ситуації висловлювання; лінгвістична і паралінгвістична компетенція реципієнтів, що творить систему знань, уявлень і оцінок навколишньої дійсності [2, с. 55].

Зазначимо також, що питання про розмір складових одиниць тексту, який залежить від загальної прагматичної спрямованості тексту, пов'язане з проблемою складових ієрархічних одиниць тексту. Складовими одиницями висловлювання є синтагми, які є частинами фрази чи висловлювання. Рухомість довжини синтагми, яка може містити різну кількість ритмічних груп, пояснюється тим, що синтагма своєю довжиною реагує на прагматичну спрямованість тексту. Для змісту всього тексту в цілому важливі як відношення між синтагмами, так і відношення між висловлюваннями. Об'єднання синтагм у висловлювання, а висловлювання в текст в усному мовленні здійснюється переважно інтонаційними засобами. Можна стверджувати, що характер членування тексту на синтагми і висловлювання підкреслює їх функціональну значимість для загального прагматичного спрямування тексту. Крім того, прагматичне спрямування тексту виражається в ступені чіткості меж синтагм і висловлювань. Вважається, що чіткість меж цих одиниць у тексті пов'язана з їх функціональним навантаженням у складі тексту [2, с. 59]. Проте дослідників інтонації цікавить не лише особливість членування усного тексту на його складові одиниці, але і просодичні ознаки членування, пов'язані з головними акустичними характеристиками інтонації: частотою головного тону, інтенсивністю і тривалістю.

Виходячи з викладеного, можна зробити висновок про те, що прагматична функція інтонації є одна з головних функцій лінгвістичної системи. При цьому одним з головних способів вираження прагматичної функції інтонації в усних текстах є інтонаційне членування тексту на синтагми і висловлювання, що не лише створює необхідну для розуміння змісту дискретність, але й здійснює інтеграцію виділених одиниць, які утворюють зміст усього тексту в цілому.. Від адекватної характеру тексту інтонації залежить розуміння тексту слухачами, їх психологічна реакція.

Література

1. Беличенко Л. Г. Прагматическая функция просодии в некоторых видах реализации информационно-публицистического текста / Л. Г. Беличенко // Просодические средства организации стилистически различных текстов в современном английском языке : Межвуз. сб. науч. тр. — М. : Изд-во МГПИ им. В.И. Ленина, 1985. — С. 43-63.
2. Ленца Д. Л. Фонетика в аспекте прагматики / Д. Л. Ленца, Е. В. Соловьёва. — Кишинёв : Штиинца, 1989 — 94 с.
3. Остин Дж. Л. Слово как действие / Дж. Л. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. — М. : Прогресс, 1986. — Вып. 17: Теория речевых актов. — С. 22-129.